

- сильний зв'язок між бізнесом і державою;
- послаблені державні інституції щодо забезпечення ефективного правового захисту прав людини [4]

«На погляд фахівців, в Україні саме зараз варто імплементувати рекомендації міжнародних організацій щодо окремого Плану дій у сфері бізнесу та прав людини для забезпечення ґрунтовного системного подолання проблем захисту прав людини в сфері господарської діяльності. Вже накопичений міжнародний досвід у цій справі допоможе Україні ефективно розробити та виконувати його [5, с.124].

Подальша імплементация стандартів у сфері бізнесу і прав людини сприятиме розвитку бізнесу, пом'якшенню негативних наслідків війни; створенню робочих місць; економічному зростанню, розширенню економічних можливостей для України.

Список використаних джерел:

1. Керівні принципи ООН з питань бізнесу та прав людини. URL: http://www.icpd.kiev.ua/?page_id=8524
2. Зміцнення засад у сфері бізнесу та прав людини: драйвери для України: збірник науково-практичних матеріалів міжнародного проекту. Наук. ред. В.А. Устименко. – Київ : НАН України, Інститут економіко-правових досліджень, 2019. – 200 с.
3. Бізнес і права людини : навчальний посібник / О. О. Уварова, К. О. Буряковська. – Харків, 2019. – 148 с.
4. Резолюція форуму «Бізнес і права людини в Центральній і Східній Європі». URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/f/2/482921.pdf>
5. Санченко А.Є. Права людини в сфері бізнесу: політико-правові виклики в Україні // Виклики правничої професії в умовах воєнного стану : тези доповідей та наукових повідомлень учасників круглого столу присвяченого до Дня юриста (6 жовтня 2022 року) / уклад.: О.О. Коваленко, Т.Г. Головань, М.Д. Ждан ; за ред. О.О. Коваленко. – Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2022. – 158 с.

ДИСТАНЦІЙНЕ ПРОВАДЖЕННЯ ЯК ПРАВОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ

Тарсуков Олександр здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 року навчання Харківського національного

педагогічного університету імені Г.С.
Сковороди

Науковий керівник: д.ю.н., проф.
Коваленко О.О.

Актуальність. Цифрова трансформація, що відбувається останнім часом в нашій державі, виділяє Україну з усього світу. Наприклад, вже зараз можна отримати понад 50 державних послуг онлайн, можливість користування цифровими документами в мобільному застосунку тощо. Цифровізація в державі йде поступово і не оминає органи правосуддя. В здійсненні судочинства вже запроваджені дієві механізми її реалізації, але вони потребують вдосконалення та прийняття суспільством. Наразі в Україні через воєнні дії набуває більш широкого застосування організація дистанційної форми судочинства, яка у більшій мірі дасть можливість убезпечити участь сторін у судовому процесі та продовжить гарантувати право на справедливий судовий розгляд та у розумні строки. Це право не може бути обмеженим навіть під час воєнного стану.

Основна частина. Право на справедливий суд є ключовою засадою будь-якої правової держави та демократичного суспільства. Це право забезпечується ефективним та у розумний строк розглядом справи судом. Воно закріплено у ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (надалі - ЄКПЛ) від 04.11.1950, яке передбачає що «кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом...»[1]. Судочинство з повним часу адаптується до нових викликів, з якими стикається суспільство. При COVID-19 люди стали більше використовувати режим відеоконференцв'язку для участі у судових засіданнях з метою збереження свого здоров'я, і це стало зручно. Під час війни, яка триває на території України вже майже дев'ять місяців, найважливішим є створення державою найбезпечніших умов для життя та здоров'я людей і в той же час гарантує право на справедливий суд.

В умовах воєнного або надзвичайного стану робота судів не може бути припинена, тобто не може бути обмежено конституційне право людини на судовий захист[2]. Тому електронне судочинство в Україні є необхідним елементом у забезпеченні прав людей, що у подальшому зробить внесок у сучасне та зрозуміле судочинство для кожного.

Багато правових держав світу застосовують у судовій системі здійснення правосуддя у дистанційній формі. Впровадження цього інструменту було обумовлено різними чинниками. Прикладом його користування слугує ст. 175 Цивільного процесуального кодексу Литовської Республіки, за якою передбачено участь учасників процесу у судовому засіданні, допит свідка за його місцезнаходженням та збирання доказів можуть бути забезпечені із застосуванням інформаційних та електронних комунікаційних технологій (через відеоконференцію, телеконференцію тощо)[3]. Також статтею 706-71

Кримінального процесуального кодексу Франції передбачено використання аудіовізуальних засобів телекомунікації у суді для допиту свідків, цивільних сторін, експертів та у деяких випадках для обвинуваченого[4].

Чинне українське законодавство містить норми, які певною мірою регулюють можливість участі у судовому засіданні в режимі відеоконференції. Суди в Україні використовують внутрішнє спеціальне програмне забезпечення для відеоконференцій, розроблене державною компанією, яка є адміністратором Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи України (надалі – ЄСІТС). Але жодних обмежень щодо проведення судами відеоконференцій за допомогою іншого доступного програмного забезпечення, яке відповідає вимогам законодавства, немає. ЄСІТС також має підсистеми, серед яких «Електронний суд», «Електронний кабінет» та підсистема відеоконференцв'язку (далі – ВКЗ), за допомогою яких сторони справи можуть ознайомлюватися з матеріалами судової справи, подавати клопотання, заяви, сплачувати судові збори, подавати апеляційні та касаційні скарги, а у суду є можливість в електронному вигляді направляти сторонам судові виклики та повідомлення [5]. Це є доречним виходячи з наявних проблем фінансування судів, через що страждає процедура належного повідомлення учасників через пошту, як того вимагає процесуальне законодавство.

Закон № 1416-ІХ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи» від 27.04.2021, передбачає поетапне впровадження функціонування ЄСІТС. Це означає що відповідні підсистеми працюють недовгий час, але вже є позитивні думки суддів, адвокатів з приводу цього питання.

Наприклад, Катерина Сікора, суддя-спікер Вищого антикорупційного суду вважає що за умови наявності процесуальних гарантій дотримання прав учасників судового провадження, буде безпідставним відмовитись від дистанційного механізму здійснення правосуддя, тим більше в умовах війни, коли це може бути реалізовано тільки таким шляхом. Наразі свідки мають право брати участь дистанційно тільки у випадку задоволення відповідного клопотання судом, який повинен визнати причини поважними, але ж безпідставна відмова у задоволенні клопотань про участь у судовому засіданні із використанням власних технічних засобів може призвести до неможливості у майбутньому допитати таких свідків, експертів тощо[6].

Також суддівська спільнота посилалася на позитивний досвід використання Європейськими країнами дистанційної форми судового провадження. Як зазначено в одному із звернень Ради суддів загальних судів до голів апеляційних та місцевих судів, найчастіша причина судової тяганини це неявка учасників процесу у судові засідання. Дистанційне провадження це ефективний спосіб скоротити судову тяганину, яка є найпоширенішою підставою для притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності. Тому

«проведення слухання в режимі ВКЗ заощаджує час та кошти, які витрачаються на доставку особи до приміщення суду, заощаджує час для проведення допиту свідка, який перебуває в територіально віддаленому місці від місця проведення судового засідання» [7].

Наразі чинне українське законодавство дає обмежену можливість участі у судовому засіданні у дистанційному режимі. Цивільний процесуальний кодекс України (ст.212), Кодекс адміністративного судочинства України (ст.195) та Господарський процесуальний кодекс України (ст.197) визначає це питання однаково, а саме, учасники справи мають право подати заяву до суду про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції з використанням власних технічних засобів, крім випадку коли суд визнав явку цього учасника обов'язковою. Свідки, перекладачі, спеціалісти та експерти можуть брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції виключно у приміщенні суду. Кримінальний процесуальний кодекс України (ст.336) дозволяє проведення дистанційного судового провадження лише за наявності підстав, визначених судом поважними. Але відповідно до п.7 Листа Верховного Суду України «Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану», у зв'язку з об'єктивними обставинами учасник кримінального провадження має право участі у режимі відеоконференції за допомогою непередбачених КПК технічних засобів. А при розгляді судом справ про адміністративні правопорушення у порядку Кодексу України про адміністративні правопорушення можливості застосування дистанційного провадження не передбачено [8].

Отже, враховуючи стан правового регулювання дистанційної форми проваджень, слід наголосити на необхідності його удосконалення. Впровадження єдиного механізму у різні види судочинства, право приймати участь дистанційно повинно бути надане не тільки сторонам, а й іншим учасникам судового процесу як за допомогою власних технічних засобів, так і за допомогою використання технічних засобів наданих судом.

Звичайно, проведення дистанційних засідань не повинні порушувати права людини та мають дотримуватися принципів судочинства. Наприклад, ухвалення судом рішень при дистанційних слуханнях та не у конкретному приміщенні суду не є порушенням таємниці нарадчої кімнати, оскільки нарадча кімната є більше правовим режимом, який виключає будь-який вплив на суддю.

При прийнятті рішень Європейський суд з прав людини неодноразово зазначав, що одним із способів гарантування ефективності судових систем і довіри до них має бути забезпечення розгляду справи у розумні строки. Нещодавно ЄСПА дійшов висновку, що: «значні та повторювані затримки у відправленні правосуддя викликають особливе занепокоєння і можуть підірвати довіру суспільства до ефективності судової системи» а у виняткових випадках «необґрунтований брак рішення судів протягом особливо тривалого періоду на практиці можна розглядати як відмова у правосудді».

Розглядаючи практику ЄСПЛ, основні принципи щодо участі у судовому засіданні через відеоконференцію викладено у справі «Марчелло Віола проти Італії», 2006 §67, а саме:

- участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції не суперечить Конвенції;
- тим не менш, звернення до цього заходу має служити законній меті;
- заходи для надання показань повинні відповідати вимогам належної правової процедури, як це передбачено ст. 6 ЄКПЛ [9]

Висновки. Дистанційна форма проведення судових засідань є ефективним інструментом, але необхідно створити правовий механізм, який забезпечить його виконання у повній мірі. Процесуальне законодавство України наразі має недоліки, але сподіваємося, що законодавець детально врегулює процедуру здійснення правосуддя у дистанційному режимі, адже це допоможе зробити судочинство в Україні доступнішим, ефективнішим, справи зможуть бути розглянутими у розумний строк. Враховуючи практику ЄСПЛ та тенденцію правових держав, що дистанційна форма провадження має місце на існування та її подальший розвиток, оскільки не порушує право на справедливий суд та інші фундаментальні права людини.

Список використаних джерел:

1. Європейська конвенція з прав людини від 04.11.1950р., URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text. (дата звернення: 12.12.2022)
2. Рішення № 9 Ради суддів України від 24.02.2022р. "Щодо вжиття невідкладних заходів для забезпечення сталого функціонування судової влади в Україні" URL: <http://rsu.gov.ua/ua/documents?id=130&page=4&per-page=8> (дата звернення: 12.12.2022)
3. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas: <https://www.infolex.lt/ta/77554>. (дата звернення: 12.12.2022)
4. Code de procédure pénale 08.04.1958., URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006071154/LEGISCTA000006138136/#LEGISCTA000006138136 (дата звернення: 12.12.2022)
5. Рішення ВРП «Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи» № 1845/0/15-21 від 17.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#Text> (дата звернення: 12.12.2022)
6. ВКЗ у кримінальному процесі і воєнний стан – як це працює, проблемні питання, чим корисна практика? URL: <https://sud.ua/uk/news/blog/247392-vkz-u-kriminalnomu-protsesi-i->

- [voyenniy-stan-yak-tse-pratsyuye-problemni-pitannya-chim-korisna-praktika](#). (дата звернення: 12.12.2022)
7. Правосуддя он-лайн Газета «Закон і Бізнес».URL: <https://zib.com.ua/ua/print/59340.html>
 8. Лист Верховного Суду «Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» № 2/0/2-22 від 03.03.2022.,URL:https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_older_for_uploads/supreme/war/Inform_lyst_2022_03_03.pdf.
 9. Правова позиція Європейського суду з прав людини згідно з Рішенням від 13 червня 2019 року у справі «Марчелло Віола проти Італії(№2)» за заявою № 77633/16 URL: https://zakononline.com.ua/echr-practice/show/9719?utm_source=facebook&utm_medium=post&utm_campaign=zo_sudova_paktyka&utm_term=30%2F07%2F21_1&utm_content=link_pp_espl_61591%2F16&fbclid=IwAR351c_LIFCOqrGbi7erfCRE9xRV9ldQiIA8LJC55R1ddQGSN0ve_yZsQrM (дата звернення: 12.12.2022)

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОЦЕСУ ОТРИМАННЯ ГРОШОВОЇ ДОПОМОГИ ВІД ДЕРЖАВИ ЧЛЕНАМ СІМЕЙ ЗАГИБЛИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Циганок Володимир, аспірант кафедри цивільно-правових дисциплін і трудового права імені професора О.І. Процевського Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Актуальність дослідження витікає з ситуації сьогодення. 10-й місяць повномасштабного російського вторгнення в Україну. Як відомо, радник глави Офісу президента Михайло Подоляк в ефірі 24 каналу заявив, що втрати української армії склали до 13000 військових. «У нас є офіційні оцінки Генерального штабу, є офіційні оцінки, які говорить Верховний головнокомандувач. І вони в нас сягають від 10 до 12,5-13 тисяч загиблих. Тобто, ми відкрито говоримо про кількість загиблих», - сказав Подоляк [1]. Соціальний захист і підтримка членів сімей загиблих військовослужбовців регулюється державою. Але, на наш погляд, процес оформлення відповідних документів на отримання одноразової державної грошової допомоги членами сімей загиблих військовослужбовців супроводжується